

MARIANNA KRASNODĘBSKA
ur. 1924; Piaski

Tytuł fragmentu relacji	Pani Kramer
Zakres terytorialny i czasowy	Piaski; II wojna światowa
Słowa kluczowe	Piaski w okresie II wojny światowej, okupacja, Żydzi, Sprawiedliwi, Kramer

Pani Kramer

Jak przyjechał pierwszy transport Żydów niemieckich to komendant żandarmerii Ernest Kresse wziął do siebie za gospodynię panią Kramer. Ona była Niemką, a jej mąż był Żydem. I ona gotowała dla żandarmerii. Żandarmi mieszkali w dużym budynku Żyda, właściciela młyna, Hochmana. To był taki ładny budynek i tam ta żandarmeria się mieściła. A Kramerowie mieszkali w domu takim drewnianym, też na terenie tej nieruchomości Hochmana. Była tam jeszcze jej córka ze swoim mężem i ten mąż też był Żydem. On był kierowcą u żandarmów, a mąż pani Kramer to tam pomagał, sprzątał. Pani Kramer wzięła sobie do pomocy jeszcze taką panią Cimer, Żydówkę. Ona mieszkała w domu rodziny Kozaków. Prawdopodobnie, tak jak żeśmy się dowiedzieli, pierwszy mąż pani Kramer to był znajomy Kressego i dlatego on ją wziął do siebie.

A mojej siostry mąż miał masarnię i on bardzo dobre wędliny robił. Początkowo jeszcze ten sklep był a potem Niemcy zamknęli go w 1939 roku. Nie pamiętam już jak to dokładnie było, w każdym razie Niemcy dowiedzieli się o nim i kazali mu robić te wędliny. Przywozili świnie, gdzieś tam komuś zabrali czy wyznaczili żeby im zawieźć. Przychodził Niemiec, pilnował cały czas i szwagier mój z pracownikiem swoim robił im te wyroby. A ten co pilnował to Klugier się nazywał. To był żandarm, Austriak. On nie był takim zawziętym hitlerowcem. Szwagier doskonale niemiecki znał, i oni rozmawiali po niemiecku. A szwagier jak dostarczał im te wędliny to wzywany był na żandarmerię, tam mu mówili co ma robić. No i jakoś się z tą panią Kramer poznał. A oni byli z kolei znajomi tych Lewinów, co myśmy się tak zaprzyjaźnili. I to taka więź powstała, pani Kramer coś podsłyszała, powiedziała szwagrowi mojemu jak tam poszedł, czy szwagier coś podsłyszał. Także, takie się kółko zawiązało i to ułatwiło też ten dostęp, wiedziało się, kiedy można pójść. Bo oni chyba byli też zawiadamiani, kiedy z Lublina przyjadą te napady na nich robić. Bo to co raz tam wpadali do tego geta, jak już było zamknięte, kazali sobie tam coś naszykować i zastrzelili jednego, drugiego.

Data i miejsce nagrania	2007-10-25, Lublin
Rozmawiał/a	Tomasz Czajkowski
Transkrypcja	Magdalena Ładziak
Prawa	Copyright © Ośrodek "Brama Grodzka - Teatr NN"